

ห้าสิ่งที่หายไป : บทเรียนที่สหรัฐฯ (และไทย) ได้จากจีน

ดร.พัฒน์นรี ศรีศุภโอฬาร

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารธุรกิจระหว่างประเทศ โลกทัศน์และการขนส่ง
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ห้าสิ่งที่หายไป : บทเรียนที่สหรัฐฯ (และไทย) ได้จากจีน

แปลและเรียบเรียงจาก “Five things the U.S. can learn from China” by
Bill Powell, Time Magazine, 23 November 2009, pp. 25-31.

ABSTRACT

Emerging economies in Asia are attracting attention of developed economies like the U.S. especially when facing economic downturn. A Time Magazine article reviewed the social values and social capitals that are necessary to rebuild the nation's economy using China practices as lessons. The author had analyzed the article from strategic and cross-cultural management perspective, pointing out how social values could help to drive a nation's economy. She also invites the audience to further discuss on how to deal with change in social value which is to be happened in the near future.

บทคัดย่อ

Uระเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ เช่น สหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสนใจกับประเทศกำลังพัฒนาที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในเอเชียโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่กำลังประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ บทความพิเศษจากวารสารไทม์ได้ชี้ให้เห็นถึงบทเรียนที่สหรัฐฯ อาจจะเรียนรู้ได้จากจีนในการที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะกล่าวถึงคุณค่าทางสังคมของบุคคลในชาติ ผู้เขียนได้วิเคราะห์บทความนั้นจากมุมมองของการจัดการเชิงกลยุทธ์และการจัดการข้ามวัฒนธรรมโดยพยายามชี้ให้เห็นว่าคุณค่าทางสังคมมีส่วนช่วยในการส่งเสริมเศรษฐกิจได้อย่างไร อีกทั้งเชิญชวนให้อภิปรายเกี่ยวกับการเตรียมการรับมือกับคุณค่าทางสังคมที่กำลังจะเปลี่ยนไปในอนาคตอันใกล้

บทนำ

ตั้งแต่มีการคาดการณ์ว่าภายในปี ค.ศ. 2050 (พ.ศ. 2593) ประเทศกำลังพัฒนาที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงทั้งสี่ประเทศได้แก่ บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน (BRIC: Brazil, Russia, India and China) อาจกลายเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจหลักของโลกแล้วนั้น (O'Neil et al, 2005) ความสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียก็มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากหัวข้อการประชุมวิชาการในเวทีต่างๆ ที่ให้ความสนใจกับการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ของเอเชียโดยเฉพาะจีนกับอินเดียมากขึ้น อีกทั้งยังมีการเปิดรับสมัครอาจารย์หรือผู้ช่วยวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเศรษฐกิจจีนและอินเดียเพิ่มขึ้นมากในช่วงห้าปี (Academy of International Business Studies Mail Services, 2004-2009) รวมถึงการลงทุนทางตรงในจีนมีมากขึ้น นอกจากนี้ ในยุคที่เศรษฐกิจเป็นวาระแห่งชาติของรัฐบาลหลายประเทศหลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็น การเมืองและเศรษฐกิจก็มีความเกี่ยวพันกันมากขึ้น จึงไม่น่าแปลกใจที่บุคคลสำคัญของประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศและประธานาธิบดีต่างเดินทางมาเยือนจีนและประเทศในแถบเอเชียในปี พ.ศ. 2552

ในวาระที่ประธานาธิบดีบารัค โอบามาได้เดินทางมาประเทศจีนอย่างเป็นทางการในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 และได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนายหูจิ่นเทา ผู้นำจีนในหลายๆ ด้านรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ วารสารไทม์ จึงได้เขียนบทความพิเศษโดยนายบิล พาวเวลล์ เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนในห้วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งเกือบทุกปัจจัยก็เป็นสิ่งซึ่งเคยมีอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ได้จางหายไปในความเห็นของนายพาวเวลล์ จึงได้เรียกร้องให้ทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงภาคครัวเรือนของประเทศสหรัฐฯ ให้ทบทวนที่จะฟื้นฟูปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจเหล่านั้นซึ่งมีทั้งสิ้นห้าประการด้วยกัน

ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นบทเรียนให้สหรัฐฯ แล้วประเทศไทยเองก็อาจจะได้บทเรียนจากการวิเคราะห์เหตุการณ์เหล่านี้เช่นกัน จึงใคร่จะเสนอบทความ

พิเศษดังกล่าวโดยย่อและเรียบเรียงใหม่ พร้อมทั้งนำเสนอสถานการณ์ในปัจจุบันของประเทศไทยเป็นการเปรียบเทียบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นการเสนอแนวคิดสำหรับการประยุกต์ใช้ด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์และการจัดการต่างวัฒนธรรมในแง่มุมมองที่เกี่ยวกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมของบุคคลในสังคม (Social value)

บทเรียนทั้งห้าจากจีน

บทเรียนที่หนึ่ง : การมีความทะเยอทะยาน

นายพาวเวลล์เห็นว่า คนจีนมีความกระหายในความสำเร็จและมุ่งที่จะพุ่งทะยานไปข้างหน้า (หรืออีกนัยหนึ่งมี “Can-do Spirit” อยู่เต็มเปี่ยม) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการตั้งเป้าหมายให้สูงและมีแผนพัฒนาระยะห้าปีอยู่ในใจตลอดเวลา โดยแผนที่ว่านี้ไม่ใช่แผนเกี่ยวกับการบริหารโรงงานรายวันเพื่อให้ได้ผลผลิตธรรมดาๆ แต่เป็นการวางแผนที่ไกลกว่านั้น เช่น การตั้งเป้าหมายว่า “เราจะสร้างอุตสาหกรรมชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ (Silicon Chips) ระดับโลกในห้าปีได้อย่างไร? เราจะเป็นผู้ผลิตระดับโลกได้อย่างไร?”

สิ่งที่จะสนับสนุนแผนการดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จได้อย่างหนึ่งคือโครงสร้างพื้นฐานที่ดี ชาวต่างชาติที่ได้ไปเยือนจีนคงจะมีความเห็นไม่ต่างกันว่า จีนได้พัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ไปอย่างมากในช่วงหนึ่งถึงสองทศวรรษที่ผ่านมา¹ ทุกหนทุกแห่งในเมืองใหญ่ๆ ของจีนจะพบการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคม เช่น เครือข่ายรถไฟความเร็วสูง (ครอบคลุมไปถึง 16,000 กม.ทั่วประเทศ) ทางด่วนขนาด 6 เลน สะพาน ถนน และอื่นๆ อีกมากมาย ที่สำคัญจีนสามารถสร้างสิ่งเหล่านี้ได้ในเวลาอันรวดเร็ว¹ แม้เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในจีนในปี พ.ศ. 2551 รัฐบาลจีนยังทุ่มงบประมาณถึงครึ่งหนึ่งของงบประมาณเร่งด่วนทั้งหมด (เป็นจำนวนเงินประมาณ 585 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) ในการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อให้สำเร็จในเวลาสองปี ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์จาก Carnegie Endowment for International Peace ชี้ให้เห็นว่า “เงินเหล่านี้จะผันเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจจริงอย่างรวดเร็วมาก”

¹นายพาวเวลล์เปรียบเทียบให้เห็นภาพว่า “ไม่ต้องรอการขออนุญาตการก่อสร้าง การตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม และกฎระเบียบอื่นๆ เหมือนในสหรัฐอเมริกา (ซึ่งกว่าจะดำเนินการเหล่านี้และเริ่มการก่อสร้างได้ จีนก็สร้างเสร็จไปแล้ว)”

กำลังที่หายไป : บทเรียนที่สหรัฐฯ (และไทย) ได้จากจีน

นอกจากการก่อสร้างขนาดใหญ่แล้ว รัฐบาลจีนยังสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green-Tech Industries) ใหม่ ๆ อีกด้วย เช่น การที่จะเปลี่ยนมาใช้รถโดยสารประจำทางที่ขับเคลื่อนด้วยไฟฟ้ามาใช้ในเมืองใหญ่ๆ ทั้งหมด จำนวน 13 เมืองภายในห้าปี ซึ่งตามการคาดการณ์ของ Venture Capitalist รายหนึ่งในปักกิ่งแล้ว จีนจะเป็นผู้นำของอุตสาหกรรมรถยนต์ที่ขับเคลื่อนด้วยไฟฟ้า ส่วนหนึ่งเพราะรัฐบาลมีวิสัยทัศน์และมีการสนับสนุนทางการเงินเพื่อให้โครงการดังกล่าวเกิดขึ้นได้จริง เขายังกล่าวอีกว่า ธุรกิจของเขาในจีนมีโอกาสดีกว่าที่ซิลิคอนแวลลีย์ในสหรัฐฯ เพราะอุตสาหกรรมใหม่ๆ จะเกิดขึ้นที่นี่ “จีนมีพลังงาน มีแรงขับเคลื่อน และมีตลาดพร้อม” ซึ่งอเมริกาก็เคยมีสิ่งเหล่านี้ในยุค Dot.Com Boom ในช่วงทศวรรษที่ 1990 (พ.ศ. 2533 -2542)

บทเรียนที่สอง : การให้ความสำคัญกับการศึกษา (การพัฒนาทุนมนุษย์)

รัฐบาลจีนได้ลงทุนในการขยายการศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่ชนบทที่ห่างไกลของจีน ส่งผลให้อัตราการรู้หนังสือของจีนนั้นสูงกว่าร้อยละ 90 (เทียบกับร้อยละ 86 ในสหรัฐฯ) เด็กในเขตเมืองไม่เพียงแต่เรียนเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ แต่พวกเขายังเรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ซึ่งทำให้มีพื้นฐานที่ดีในการศึกษาต่อด้านอื่นๆ

ระบบการศึกษาของจีนอาจจะไม่ได้มุ่งหวังเพื่อผลิตนักวิจัยระดับรางวัลโนเบล (ที่มีความคิดสร้างสรรค์อันโดดเด่นเฉพาะบุคคล) แต่มุ่งที่จะผลิตทรัพยากรบุคคล (จำนวนมาก - Mass Production) ที่มีทั้งความรู้ความสามารถที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศและมีความขยันอดทน มุ่งมั่นอย่างแข็งขัน จากผลการสำรวจของกระทรวงศึกษาธิการของจีนในปี พ.ศ. 2550 พบว่า ร้อยละ 37 ของเด็กนักเรียนเกรด 10 ในจีนนั้นใช้เวลากับการบ้านมากกว่า 10 ชั่วโมงในแต่ละสัปดาห์ (เพิ่มขึ้นจากจำนวนร้อยละ 7 ในปี พ.ศ. 2533) ทั้งนี้รายงานจาก Asia Society ในปี พ.ศ. 2551 ระบุว่าเด็กนักเรียนชาวจีนใช้เวลากับการบ้านมากกว่าเด็กนักเรียนชาวอเมริกันถึง 2 เท่า

ความขยันขันแข็งและการทำงานหนักที่ถูกฝึกจนเป็นนิสัยนี้ เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ประเทศจีนถูกเรียกว่าเป็นโรงผลิตอุตสาหกรรม (Manufacturing workshop) ของโลก ผู้บริหารบริษัท เจเนอรัล มอเตอร์ ในเซี่ยงไฮ้กล่าวว่า

“ไม่ว่าจะเป็นพนักงานในสายการผลิตหรือเป็นวิศวกร เราพบว่าความสามารถของพนักงานของเรานั้นเท่าเทียมหรือดีกว่าที่ไหนๆ ในโลกนี้”

การที่ครอบครัวให้ความสำคัญกับการศึกษา ทำให้เกิดแรงกดดันให้รัฐบาลต้องสร้างระบบรองรับที่สอดคล้องกัน ตัวอย่างหนึ่งก็คือ การที่รัฐบาลจีนกำหนดให้ครูที่จะสอนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ต้องมีคุณสมบัติปริญญาตรีในสาขาวิชานั้นๆ (ในขณะที่ในสหรัฐฯ นั้น มีครูที่สอนวิชาคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมปลายน้อยกว่าครึ่งหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติปริญญาตรีทางคณิตศาสตร์) เสริมด้วยการมีระบบ “ครูพี่เลี้ยง” ซึ่งเปิดโอกาสให้ครูอาวุโสแนะนำเทคนิคการสอนให้กับครูรุ่นใหม่

นอกจากนี้ยังมีการออกแบบหลักสูตรใหม่ในการสอนคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมปลายทั่วประเทศ โดยออกแบบให้สะท้อนปัญหาจริงๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การเพิ่มวิชา “วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computer Science)” (Need Description Here.) เข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมปลายด้วย

ไม่เพียงแต่ความรู้ทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จีนยังเน้นการเรียนภาษาอังกฤษและภาษาต่างชาติอื่นๆ (จากประสบการณ์การเข้าเยี่ยมชมโรงเรียนมัธยมต้นและมัธยมปลายในเซี่ยงไฮ้และปักกิ่ง พบว่าเด็กนักเรียนชาวจีนมีความกระตือรือร้นเป็นอย่างสูงที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ กล้าแสดงออกและกล้าตอบคำถาม ในชั้นเรียนภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอย่างภาษาญี่ปุ่น เด็กนักเรียนจะฝึกฝนจนสามารถออกเสียงได้ถูกต้องเหมาะสมเหมือนเจ้าของภาษา ความกระตือรือร้นในการศึกษาของชาวจีนนี้ทำให้หนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ของญี่ปุ่นอย่างโยมิอูริชิมบุนจัดรายการประกวดเรียงความเป็นประจำทุกปีเพื่อคัดเลือกนักเรียนมัธยมปลายชาวญี่ปุ่นให้มาทัศนศึกษาโรงเรียนมัธยมต้นและมัธยมปลายของจีนเพื่อกระตุ้นความกระตือรือร้นในการศึกษา และความฝันสำหรับอนาคต เพราะเด็กนักเรียนญี่ปุ่นก็ประสบกับปัญหาการศึกษาแรงกดดันใจในการเรียนมากขึ้นเรื่อยๆ--ผู้เขียน)

ทรัพยากรมนุษย์เหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในอนาคตอันใกล้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมใหม่ๆ ที่จีนกำลังจะพัฒนาให้เป็นผู้นำ เช่น ในบริษัทผู้พัฒนาแบตเตอรี่เพื่อใช้ในยานยนต์ที่ขับเคลื่อนด้วย

โฟฟต้าBYD, Ltd เพียงบริษัทเดียวที่มีความต้องการจ้างแรงงานในตำแหน่งวิศวกรถึง 10,000 คนแล้ว จึงไม่แปลกใจที่เด็กชาวจีนจะต้องเรียนหนังสือเกือบทุกวันไม่เว้นวันเสาร์เพื่อเรียนพิเศษ กวดวิชาคณิตศาสตร์หรือภาษาอังกฤษ ซึ่งเด็กชาวดะวันตกอาจจะใช้เวลาไปกับการวิ่งเล่น หรือทำกิจกรรมกับครอบครัวนอกบ้าน (ในสายตาของชาวดะวันตกอาจจะเห็นว่า เด็กจีนชาวจีนนั้นทำงานหนักเกินไป ตามภาษิตชาวดะวันตกที่ว่า “All work and no play makes Jack a dull boy” แต่จากการสัมภาษณ์เด็กนักเรียนมัธยมปลายหลายคนได้คำตอบว่าพวกเขาใช้เวลาว่างจากการเรียนอ่านหนังสือ การดูหนัง และเล่นเกมในอินเทอร์เน็ตคาเฟ่บ้าง เพียงแต่มีรูปแบบ “การเล่น” ที่ค่อนข้างจริงจังและยังเกี่ยวข้องกับการเรียน การศึกษา แตกต่างจากเด็กชาวดะวันตกเท่านั้นเอง-ผู้เขียน)

บทเรียนที่สาม : การดูแลผู้สูงอายุโดยบุตรหลาน

ในประเทศจีน การส่งพ่อแม่ไปอยู่บ้านพักคนชรา นั้นเป็นเรื่องน่าอับอาย การเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อแก่เฒ่านั้นเป็นสัญญาประชาคม (Social Contract) มานับศตวรรษ หากลูกประสบความสำเร็จมีบ้านหลังใหญ่โตก็จะเพื่อที่ทางไว้ให้พ่อแม่ย้ายเข้ามาอยู่ด้วย ด้วยหลักการที่ว่า “พ่อแม่เลี้ยงเรามา เราก็ต้องเลี้ยงท่านตอบแทน และท่านก็จะช่วยเลี้ยงดูบุตรของเรา ซึ่งจะเติบโตขึ้นเพื่อเลี้ยงดูเราต่อไปเป็นวงจรที่ไม่สิ้นสุด” หากวิถีชีวิตที่โหดร้ายแล้ว สิ่งนี้คือระบบสวัสดิการสังคมหลังเกษียณซึ่งมีความแน่นอนกว่าการพึ่งพาสวัสดิการจากรัฐ แม้เงินจะมีความมั่งคั่งขึ้นก็ตามแต่ชาวจีนโดยทั่วไปก็ยังเชื่อว่าระบบการดูแลผู้สูงอายุในบ้านจะยังคงอยู่และไม่เปลี่ยนแปลงอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ

ความจริงแล้วการที่คนทั้งสามรุ่นอาศัยอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกันนี้เคยเป็นเรื่องปกติในสังคมสหรัฐฯ มาก่อน แต่เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 เมื่อสังคมอเมริกันมีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานกันอย่างรวดเร็ว (Mobile) และกลายเป็นสังคมไร้รากแล้ว ก็เป็นการยากที่จะดูแลพ่อแม่ที่อยู่ห่างไกลออกไปอีก 3 ชั่วโมงแบ่งเวลา (Time Zone) อย่างไรก็ดี ระบบนี้จะกลับคืนสู่สังคมอเมริกันอีกแน่นอน ส่วนหนึ่งเพราะปัญหาทางเศรษฐกิจ และจำนวนผู้สูงอายุที่ทวีจำนวนมากขึ้น ประชากรผู้สูงอายุชาวอเมริกันจะเพิ่มจาก 38.6 ล้านคนในปี พ.ศ. 2550 เป็น 71.5 ล้านคนในปี 2573 ซึ่งบ้านพักคนชราที่มีอยู่มากมายในสหรัฐฯ ในขณะนี้ จะมีไม่เพียงพอที่จะรองรับ และค่าใช้จ่ายในการอยู่บ้านพักคนชราที่สูงมากถึงปีละ 85,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ รัฐบาลจึงริเริ่มโครงการเพื่อตอบสนองต่อแนวโน้มนี้

เช่น การมีโครงการ Nursing Home Division และ Money Follows the Person เพื่อที่จะขยายวงเงินสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (Home Elderly Care) ในขณะที่ Veteran Health Administration ก็ริเริ่มที่จะดำเนินโครงการคล้ายๆ กันออกมา

ในประเทศจีน ค่าใช้จ่ายในการดูแลคนแก่นั้นเป็นภาระของครอบครัวที่จะต้องแบกไว้เอง สำหรับครอบครัวที่ยากจน ภาระความรับผิดชอบนี้อาจจะหนักหน่วงและส่งผลต่อแบบแผนการใช้จ่ายและออมเงินซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงไปสำหรับชนชั้นกลางและคนที่มีฐานะดี อาจจะไม่มีปัญหาด้านการเงินมากนัก แม้การดูแลผู้สูงอายุในบ้านจะเป็นภาระหนักแต่ก็มีผลประโยชน์ที่มากพอๆ นั้นก็คือการที่มีปู่ย่าตายายมาช่วยดูแลเด็กๆ ในขณะที่พ่อแม่ออกไปทำงาน ปู่ย่าตายายเหล่านี้จะสอนหลานๆ ถึงคุณค่าทางสังคม (Value) ของครอบครัวและของชาติ เป็นการส่งต่อวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้สามารถเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของสังคมไว้ได้

นายพาวเวลล์แสดงความเห็นว่า จีนอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงระบบการดูแลผู้สูงอายุหากจีนเป็นสังคมที่ร่ำรวยขึ้น แต่ชาวอเมริกันนับล้านอาจจะต้องเรียนรู้แนวคิดของตะวันออกจากจีนเมื่อถึงเวลาต้องคิดว่าจะส่งพ่อแม่ไปอยู่บ้านพักคนชราหรือไม่

บทเรียนที่สี่ : ประหยัดให้มากขึ้น

ในประเทศจีน อัตราการออมของครัวเรือนสูงกว่าร้อยละ 20 เหตุผลก็เป็นที่ชัดเจน เพราะผู้คนต้องหาเงินเพื่อเลี้ยงดูบุตรและในขณะเดียวกันต้องเลี้ยงดูบิดามารดาด้วยระบบประกันสุขภาพและสวัสดิการหลังเกษียณยังไม่ได้มีการพัฒนามากมาย จึงเกิดแรงจูงใจสำหรับคนในวัยทำงานที่จะออมเงินเพื่ออนาคต จีนก็เหมือนประเทศอื่นๆ ในเอเชียที่จะมีความภูมิใจในความมั่งคั่งส่วนบุคคล ระบบการออมจึงอาจจะไม่เปลี่ยนมากนัก แม้จะมีระบบสวัสดิการสังคมที่ดีขึ้นและส่งเสริมการใช้จ่ายภาคประชาชนมากขึ้น

การออมในภาครัฐและภาคธุรกิจนั้นเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญต่อสุขภาพทางการเงินของประเทศในระยะยาว การออมที่สูงจะนำไปสู่การลงทุน ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ นวัตกรรมและการจ้างงาน สรุปก็คือ การออมจะเป็นเมล็ดพันธุ์ของผลผลิตและการเก็บเกี่ยวทางเศรษฐกิจที่ดี

กำลังที่หายไป : บทเรียนที่สหรัฐฯ (และไทย) ได้จากจีน

แม้ว่าการออมภาคครัวเรือนของสหรัฐฯ จะเพิ่มขึ้นจากอัตราร้อยละ 0 ในปี พ.ศ. 2548 เป็นร้อยละ 6 ในปีนี้ (หลังจากประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจและเริ่มระลึกได้ถึงความจริงจังที่จะต้องเก็บออมไว้เพื่ออนาคต) นายพาวเวลล์ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการที่รัฐบาลสหรัฐฯ ตั้งงบประมาณขาดดุลอย่างต่อเนื่อง เพราะอาจจะก่อให้เกิดความกังวลว่าภาระหนี้สินของอเมริกันจะมากเกินไปจนจะจัดการได้ ซึ่งจะไปสู่การลดค่าของเงิน (ดังที่ได้ลดไปแล้วร้อยละ 15 ตั้งแต่มีนาคมปี พ.ศ. 2552) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การออมอาจจะส่งผลถึงความน่าเชื่อถือในสกุลเงินของสหรัฐอเมริกาได้ และแน่นอนว่าจะส่งผลต่อตลาดเงินและระบบเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ทั้งระบบ

บทเรียนที่ห้า : การมีความผันสำหรับอนาคตที่ดีกว่า

นายพาวเวลล์เห็นว่าพลังแห่งการขับเคลื่อนที่คนจากภายนอกมองเห็นจากจีนนั้นไม่ใช่แค่เรื่องที่มีมองเห็นได้ด้วยตา เช่น การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานจำนวนมาก การที่เด็กนักเรียนอดหลับอดนอนเพื่อการศึกษา แต่ยังหมายถึงการที่คนจีนมีความผันที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเก่า และก้าวไปข้างหน้าอย่างภาคภูมิใจ

ตัวอย่างเช่น Zhang Min ซึ่งมาจากครอบครัวชาวนาที่ยากจนมากในชนบทที่ห่างไกลของจีนตอนกลาง เขามีพ่อแม่เป็นชาวนาอาศัยอยู่ในเถียงนาเล็กๆ ช่างๆ ที่นาของพวกเขา Zhang Min จบจากมหาวิทยาลัยซินหัว (Tsinghua University) ซึ่งเปรียบเสมือนกับมหาวิทยาลัย M.I.T. ของจีน (และมีอัตราการแข่งขันเพื่อให้ผ่านการสอบคัดเลือกที่สูงมากแห่งหนึ่ง-ผู้เขียน) และได้งานทำในบริษัท Huawei ซึ่งจะเปรียบไปแล้วก็คือ Cisco ของจีน ความสำเร็จของเขาได้นำความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงมาสู่ครอบครัว การศึกษาที่ดี การได้งานทำในบริษัทที่มั่นคงเป็นใบเบิกทางสำหรับอนาคตที่สดใส Zhang Min กล่าวว่า “จะไม่มีลูกหลานคนไหนของเราที่จะต้องทำงานในแปลงข้าวสาลีอีกแล้ว ไม่ว่าลูกผม หรือลูกของลูกผม ชีวิตแบบนั้นมันจบสิ้นไปแล้ว” (รวมถึงพ่อแม่ของเขาที่ไม่ต้องมีชีวิตแบบนั้นอีกแล้ว พวกเขาย้ายมาอยู่เขตที่หรูหราในเมืองเสิ่นเจิ้น Shenzhen ตอนเหนือของฮ่องกงหลังจากได้งาน)

และยังมีเรื่องราวของคนหนุ่มอย่าง Zhang Min อีกนับล้านในประเทศนี้ และคุณคงได้รับรู้ถึงพลังของประเทศที่กำลังก้าวไปข้างหน้า อย่างมีสติ ตั้งใจมั่น และภาคภูมิใจ ความภาคภูมิใจที่ Zhang Min ได้สัมผัสมาแล้ว ว่าการทำงานหนักในวันนี้หมายถึงชีวิตที่ดีกว่าในอีกหลายทศวรรษที่จะตามมาสำหรับลูกหลานในอนาคต

บทเรียนที่ประเทศไทยอาจจะได้จากประเทศจีน (และประเทศสหรัฐอเมริกา)

กล่าวโดยย่อแล้ว บทความของนายพาวเวลล์ได้แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคครัวเรือนที่จะทำหน้าที่ในส่วนของตนอย่างเต็มที่เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้พ้นจากสภาพอันวิกฤต และทำปัจจัยที่นายพาวเวลล์กล่าวถึงก็คือปัจจัยนำเข้าสำหรับการผลิตระดับมหภาคหรือ ทุกสิ่งทุกอย่างนั่นเอง โดยแบ่งเป็นเงินทุน (จากการออม) และทุนมนุษย์ โดยแบ่งเป็นปัจจัยที่รัฐมีส่วนร่วมสนับสนุนคือ ระบบการศึกษา และค่านิยมส่วนบุคคล หรือค่านิยมของสังคม (Social Value) ต่อตัวเอง ต่อสังคม เช่นความสามารถในการกำหนดอนาคตของตัวเอง (Locus of Control) จิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur's Spirit) ความสำคัญของการทำงานหนัก ขยันขันแข็ง และความมุ่งมั่น

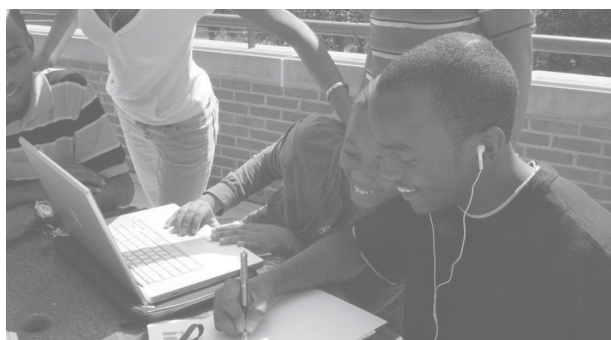
หากกลับมาวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงสถานการณ์ของประเทศไทยในทำปัจจัยที่นายพาวเวลล์ได้นำเสนอมานะพบว่า ในด้านของเงินทุนพบว่า การสร้างระบบสวัสดิการหลังเกษียณของไทยนั้นได้เริ่มมีการเตรียมการของภาครัฐไว้แล้ว เช่นสวัสดิการสังคม โครงการการออมเพื่อการชราภาพที่จะทำการจัดตั้งในปี พ.ศ. 2553 (สำนักนโยบายการออมและการลงทุน, ไม่ทราบปีที่พิมพ์) นอกจากนี้ การดูแลพ่อแม่เมื่อเข้าสู่วัยชราก็ยังเป็นค่านิยมในสังคมอยู่ อาจจะแตกต่างจากจีนในแง่ที่ว่าบุตรสาวอาจจะเป็นผู้ถูกคาดหวังจากบิดามารดามากกว่าบุตรชายเพราะเชื่อว่าจะทำหน้าที่ได้ดีกว่า² ในด้านการออมนั้นประเทศไทยมีอัตราการออมภาคครัวเรือนต่อรายได้ประชาชาติ

²รายงานผลการวิจัยของ ผศ.ดร.กุลศ สุนทรธาดา อ้างอิงจาก http://www.elib-online.com/doctors3/child_school04.html ดาวน์โหลดเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552

ลดลงจากปี พ.ศ. 2551 จาก ร้อยละ 7.8 เป็นร้อยละ 4.34 ส่วนหนึ่งมาจากการลดลงของรายได้เฉลี่ย แต่หากลงรายละเอียดแล้วจะพบว่าครัวเรือนในภาคกลางและกรุงเทพฯ รวมถึงครัวเรือนชนชั้นกลางนั้นมีอัตราการออมเฉลี่ยไม่เปลี่ยนแปลงนัก แต่ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำจะมีอัตราค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและอัตราการออมลดลง เนื่องจากเหตุผลส่วนหนึ่งคือการขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการการเงินและปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ³ อย่างไรก็ตามภาครัฐฯ ได้ตระหนักถึงปัญหานี้และพยายามส่งเสริมการออมผ่านแคมเปญ “ใช้ 3 ส่วน ออม 1 ส่วน” และการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการบริหารค่าใช้จ่ายเพื่อให้มีการออมที่มากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีโครงการการให้เงินกู้รายย่อย (Micro-Credit) เพื่อเพิ่มการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบให้มากขึ้น

ปัจจัยต่อไปได้แก่ทุนมนุษย์ซึ่งความพยายามของรัฐที่จะให้มีการกักตุนเพื่อการศึกษาก็นับว่าเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาได้มากขึ้น แต่ที่น่าสนใจคือ ค่านิยมส่วนบุคคลหรือค่านิยมของสังคมเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งอาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับค่านิยมส่วนบุคคล หรือค่านิยมของสังคมต่อตัวเอง เนื่องกับค่านิยมส่วนบุคคล หรือค่านิยมของสังคมต่อตัวเอง ต่อสังคม เช่น ความสามารถในการกำหนดอนาคต/ชะตาชีวิตของตัวเอง จิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการ ความสำคัญของการทำงานหนัก ขยันขันแข็ง และความมุ่งมั่น ซึ่งในความเห็นของผู้เขียนแล้วมีผลต่อความมั่นใจ ความภูมิใจ และความนับถือตัวเองของบุคคลเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกเรื่องความสามารถในการกำหนดชะตาชีวิตของตัวเอง

จากผลสำรวจของกรุงเทพโพลล์ ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพพบว่าร้อยละ 53.7 ของกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบไปด้วยนักเรียนชั้นมัธยมปลาย นักศึกษาในระดับอนุปริญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และนักศึกษาระดับปริญญาตรี ระบุว่ายังไม่มีเป้าหมายในชีวิตว่าหลังจบการศึกษาแล้วจะทำอะไร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตในระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 46.1 ของผู้ตอบคำถามในกลุ่มนี้ (กรุงเทพโพลล์, 2549) และจากการศึกษาของผศ.ดร.กุล สุทธธาดาในปี พ.ศ. 2544 พบว่า

ครอบครัวส่วนใหญ่ตั้งความหวังกับบุตรในเรื่องการศึกษา โดยเน้นในเรื่องระดับการศึกษาสูงสุด และเห็นว่า “การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ถือเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่วิธีหนึ่ง”⁴ ซึ่งผู้เขียนตีความว่าอาจจะจะเป็นความกดดันให้แก่เด็กและหลายครั้งก็มีผลต่อการเลือกสาขาวิชาที่จะเรียนในมหาวิทยาลัย (เช่น การเลือกเรียนสาขาที่มีแนวโน้มว่าจะสอบผ่านการคัดเลือกได้ง่าย เลือกเรียนวิชาที่มีแนวโน้มว่าจะทำคะแนนได้ง่าย มากกว่าการเลือกเรียนในวิชาที่ตรงกับความต้องการใคร่รู้ของตน เพื่อให้อย่างน้อยได้สำเร็จการศึกษาในระดับที่พ่อแม่คาดหวัง หรือในสาขาวิชาที่พ่อแม่คาดหวัง) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กจะไม่ทราบเป้าหมายของชีวิตแม้จะสำเร็จการศึกษาแล้ว ซึ่งสะท้อนถึงความรู้สึกเชื่อมั่นเกี่ยวกับความสามารถในการกำหนดอนาคต/ชะตาชีวิตของตัวเองที่น้อยกว่าโดยเปรียบเทียบอีกด้วย รวมไปถึงเสียงสะท้อนจากตัวแทนผู้ใช้บัณฑิตว่า การให้ความสำคัญของการทำงานหนัก ขยันขันแข็ง และความมุ่งมั่นของบัณฑิตในปัจจุบันมีน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ

อย่างไรก็ดี วัตถุประสงค์ของบทความนี้ได้มุ่งจะโจมตีระบบการศึกษาแต่อย่างใด หากแต่ต้องการจะชี้ให้เห็นประเด็นเรื่องค่านิยมของบุคคล และค่านิยมของสังคม⁵ ผ่านการเสนอตัวอย่างจากจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีที่พัฒนาประเทศมาจากการสร้างค่านิยมส่วนบุคคลที่สร้างความรู้สึกเชื่อมั่นเกี่ยวกับความสามารถในการกำหนดอนาคต/ชะตาชีวิตของตัวเอง รวมถึงการที่นักวิชาการและนักธุรกิจในประเทศทางตะวันตกให้ความสนใจกับแนวคิดแบบตะวันออกมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดด้านการบริหารคนและธุรกิจ และอาจจะสร้างความเชื่อมั่นเกี่ยวกับความสามารถในการกำหนดอนาคตได้บ้าง

³รายละเอียดในรายงานการวิจัยเรื่อง Long-term saving in Thailand โดยธนาคารแห่งประเทศไทย อ้างใน วิมุต (2549)

⁴อ้างแล้ว http://www.elib-online.com/doctors3/child_school04.html ดาวน์โหลดเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552

⁵ซึ่งสร้างสมได้ผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนาและประสบการณ์ของบุคคลนั้นๆ

กำลังที่หายไป : บทเรียนที่สหรัฐฯ (และไทย) ได้จากจีน

การยอมรับในแนวคิดและแนวทางปฏิบัติแบบตะวันตก

นับตั้งแต่การที่ธุรกิจขนาดใหญ่ของญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทในเวทีการค้าระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษที่ 1980 ก็มีการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยของความสำเร็จของธุรกิจชั้นนำเหล่านั้น ทำให้ทฤษฎีการจัดการการผลิต การบริหารองค์กร และการบริหารเชิงกลยุทธ์ของอเมริกันเปลี่ยนแปลงไปในระดับหนึ่ง คำภาษาญี่ปุ่นหลายคำได้กลายเป็นที่เข้าใจของชาวตะวันตกหรือเป็นคำศัพท์ทางเทคนิคที่ใช้ทั่วไปในภาษาอังกฤษ เช่น Kaizen (Continuous Improvement) เป็นต้น การบริหารที่เน้นประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งระบบมากกว่าการเห็นประโยชน์ระยะสั้นอย่างที่ผู้บริหารชาวตะวันตกมักให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ชื่อเรียกเรื่องเกี่ยวกับธรรมาภิบาลในบริษัท (Corporate Governance) ก็มาจากข้อเสียของการให้ความสำคัญกับประโยชน์ในระยะสั้นมากเกินไปของผู้บริหารจากแนวคิดการบริหารแบบตะวันตกนั่นเอง นักวิชาการด้านวัฒนธรรมเช่น Hofstede (1988) ก็ได้ปรับเปลี่ยนแบบจำลองเพื่อการจำแนกกลุ่มประเทศตามวัฒนธรรมให้มีแง่มุมเกี่ยวกับเวลา (Time-Oriented) เพิ่มขึ้นก็เนื่องจากการสังเกตเห็นแนวคิดและแนวปฏิบัติของจีนและประเทศในกลุ่มที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมมาจากลัทธิขงจื้อ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางความคิดของตะวันออกที่มีต่อความคิดทางการจัดการของตะวันตกที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน

ส่วนไทยเรานั้นก็มีแบบจำลองการบริหารธุรกิจซึ่งได้รับการยอมรับจากหน่วยงานหลักของการพัฒนาแห่งสหประชาชาติให้เป็นต้นแบบกลยุทธ์การพัฒนาประเทศ นั่นคือการบริหารตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือการที่กรณีศึกษาของบริษัท ชุมพรคาบาน่าได้กลายเป็นกรณีศึกษาในหนังสือเรียนเกี่ยวกับการบริหารต่างวัฒนธรรม (Cross-cultural Management) ซึ่งเขียนโดยชาวยุโรป ว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อให้ได้กำไรเกินปกตินั้นอาจจะต้องตั้งเป้าหมายใหม่ให้มีจุดประสงค์ระยะยาวที่ความยั่งยืนก่อนเพื่อให้ได้กำไรเกินปกติในระยะยาวในภายหลัง (Browaeys and Price, 2008)

จากภาพรวมของการเกิดขึ้นและยอมรับแนวคิดและแนวทางปฏิบัติแบบตะวันตกของนักวิชาการและนักธุรกิจชาวตะวันตกทำให้ได้บทเรียนอีกว่า แนวทางในการพัฒนาประเทศที่ดีที่สุดอาจจะเป็นการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศตัวเองให้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์และโครงสร้างทางวัฒนธรรม⁶ โดยไม่จำเป็นต้องตัดยอดรับเอาแนวความคิดของตะวันตกมาทั้งหมด หากแต่อยู่ที่การประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม หรือเข้าใจถึงแก่นของแนวคิดนั้นเพื่อที่จะนำมาปรับแต่งและต่อยอดความคิดออกไป หรือในอีกนัยหนึ่งความสามารถในกำหนดอนาคตนั้นมีได้ หากมีการศึกษาเพื่อองค์ความรู้ที่แท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การวิจัยเพื่อการพัฒนาที่มีเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

ไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้ : บทเรียนที่ไทย (ควร) ได้รับจากจีน

ในแง่ประวัติศาสตร์แล้ว คนไทยอาจจะรับโน้ตสโน้ตที่ว่าเราเป็นประเทศกำลังพัฒนาและล้าหลังกว่าประเทศอื่นๆ ในแง่ต่างๆ รวมทั้งการศึกษาเอาไว้จนเป็นความเชื่อ แม้ว่าไทยจะไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก แต่การผลของสนธิสัญญาบาวริง ที่กำหนดให้อัตราภาษีส่งออกและนำเข้าของไทย (ร้อยละ 3) ต่ำกว่าอัตราภาษีส่งออกและนำเข้าของประเทศในอาณานิคมของอังกฤษ (ร้อยละ 10) ทำให้การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศมีต้นทุนถูกกว่า (ผาสุกและเบเคอร์, 2539) อาจจะทำให้คนไทยชินกับการนำเข้าจากต่างประเทศและเกิดทัศนคติว่าสินค้าจากต่างประเทศดีกว่าสินค้าในประเทศ หรือการทำให้คนไทยชินกับการเป็นผู้บริโภคมากกว่าเป็นผู้ผลิต (จะต่างกับความคิดของคนในประเทศอุตสาหกรรมหลายประเทศที่เริ่มจะหันมาให้ความสำคัญกับสินค้าทำมือ สินค้าเล็กๆ น้อยๆ ที่ผลิตไว้ใช้เองในครัวเรือน หรือความพยายามที่จะสอดแทรกความเป็นจุดเด่นเฉพาะตัวลงไปสินค้า เช่น ในญี่ปุ่น) ชินในการพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอกว่าดีและทันสมัยกว่า มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองน้อยกว่าที่ควรจะเป็น และมีแนวโน้มที่จะคิดว่า “เป็นไปไม่ได้”

⁶ ตัวอย่างที่ดีตัวอย่างหนึ่งอาจจะเป็นประเทศอินเดียซึ่งได้รับบทเรียนอย่างมากเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับคนในช่วงเวลาที่ตกเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร

จากบทความของนายพาวเวลล์เราพอจะสรุปได้ว่าในประเทศจีนแล้ว ประชาชนมีความคิดทั่วไปว่า “ไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้ (หากทำงานหนักและเก็บออมให้มากพอ)” ซึ่งก็คือความรู้สึกว่าตนเองสามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนได้ และนี่ก็เป็นปัจจัยที่นำพาประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีให้ข้ามพ้นความยากลำบากหลังสงครามมาแล้ว⁷ สิ่งนี้อาจจะเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้ที่อยากจะประสบความสำเร็จหรือรักษาความสำเร็จไว้ต้องเอาอย่างจีน อาจจะต้องพิจารณาและปรับใช้ให้เป็นความเคยชิน และเปลี่ยนบทบาทตัวเองจากผู้บริโภคเป็นผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้มีแรงบันดาลใจในการศึกษา การสร้างความฝัน ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกทะเยอทะยาน (ในทางที่จะก้าวหน้า) ผ่านการทำงานหนักและอดออม ซึ่งผู้

เขียนอาจจะมีข้อสรุปใกล้เคียงกับนายพาวเวลล์ที่ทิ้งท้ายไว้ในบทความของเขาว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สหรัฐฯ เคยมีแต่ได้เลือนหายไป และคนสหรัฐฯ ก็คงจะยังพอมีความคุ้นเคยอยู่บ้าง ดังนั้น สำหรับประเทศไทยเราอาจจะต้องร่วมมือกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคครัวเรือน ที่จะนำปัจจัยแห่งความสำเร็จเหล่านี้กลับมา เริ่มต้นที่ทัศนคติต่อความก้าวหน้า ความเชื่อมั่นในตนเองว่า สามารถเปลี่ยนแปลงและนำสิ่งที่ดีมาสู่ตนเองและสังคมได้ รวมถึงความขยันขันแข็ง ประหยัด อดออม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการทำธุรกิจแบบสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการแข่งขันต่อไป

⁷ รายละเอียดในประวัติการผลิตรถยนต์ของบริษัทฮุนได ที่พัฒนาทุกอย่างจากศูนย์เพียงเพราะคำสั่งทางโทรศัพท์ของประธานาธิบดี การคิดค้นหาวิธีการในการรื้อทางด่วนใจกลางเมืองเพื่อฟื้นชีวิตลำน้ำสายประวัติศาสตร์กลางกรุงโซลโดยไม่ทำให้ศูนย์กลางการค้าปลีกและส่งรอบๆ ต้องเดือดร้อนหรือเรื่องราวเบื้องหลังการสร้างหอคอยโดเกียวกุเป็นหอส่งสัญญาณโทรทัศน์ที่มีพื้นที่ให้บริการกว้างไกลที่สุดในยุค 1960 การฝ่าฟันอุปสรรคในการสร้างรถไฟชินกันเซน หรือแม้แต่การวิจัยที่ยาวนานและลำบากยากเย็นเพื่อให้ได้เครื่องซักผ้าของญี่ปุ่นโดยบริษัท ซันโย และกังที่สามารถคืนตัวให้รสชาติดีใกล้เคียงกุ้งสดได้เมื่อถูกน้ำร้อนในถ้วยบะหมี่ถ้วยนิชชิน ฯลฯ

เอกสารอ้างอิง

- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และเบเคอร์ คริส. (2539), *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*, สำนักพิมพ์ซิลค์วอร์ม. [.com/news-1-731463.html](http://www.silkwarms.com/news-1-731463.html). (ดาวน์โหลดเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2552)
- สำนักนโยบายการออมและการลงทุน. (ไม่ทราบปีที่พิมพ์), “สภาวะการณ์การออมภาคครัวเรือนของไทย”, จาก www.tpo.go.th/scripts/getpdf.php?id=4777. (ดาวน์โหลดเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2552)
- วิมุต วานิชเจริญธรรม. (2549), “ปัญหาการถดถอยของการออมภาคครัวเรือน” คอลัมน์ระดมสมอง, *หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ*, 19 มกราคม 2549, จาก <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2006q1/2006january19p9.htm>. (ดาวน์โหลดเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2552)
- ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์. (2549), “การใช้ชีวิตหลังเลิกเรียนของเยาวชนไทย”, จาก <http://news.eduzones.com/news-1-731463.html>. (ดาวน์โหลดเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2552)
- Browaeys, M. and Price, R. (2008), *Understanding Cross-cultural Management*, Pearson Education:Essex.
- Hofstede, G. and Bond, M. H. (1988), “The Confucius connection: from cultural roots to economic growth”, *Organization Dynamics*, 16, pp. 4-21.
- O'Neill, J. et al. (2005), “How Solid are the BRICs?”, *Global Economics Paper*, No: 134, Goldman Sachs Institutional Portal at <https://portal.gs.com>. (downloaded 23 November 2009)
- Powell, B. (2009), “Five things the U.S. can learn from China”, *Time Magazine*, 23 November 2009, pp. 25-31.